

У СКУПШТИНУ ДОШАО ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ПОСЕБНОМ РЕГИСТРУ АГЕНАТА СТРАНОГ УТИЦАЈА

Руска репресија по америчкој рецептури

Суштина закона је у жаљењу што „у Србији постоје и несметано делују“ нека удружења грађана која отворено делују „против националних интереса Србије“. Наравно, национални интереси се користе као синоним за политичке ставове Александра Вулина и његовог окружења

ВУК
ЈЕРЕМИЋ

Дискредитујућа етикета страних плаћеника и домаћих издајника у Србији у широкој је употреби још од деведесетих година прошлог века. Ипак, све ове године у питању је била обична, мада понекад не тако

безазлена увреда дизајнирана да обесмисли све што „издајници и плаћеници“ говоре и раде. Покрет социјалиста, странка потпредседника Владе Србије Александра Вулина, сада би, међутим, желела да подигне улоге и да ту етикету учини законском категоријом.

Мимо главног тока политичких процеса, који претходних недеља по-примају изглед бујичних поплава, без икакве помпе или церемонијалне најаве, у скупштинску процедуру се увукао Предлог закона о посебном регистру агената страног утицаја. Међутим, ако је циљ био да цела ствар прође незапажено, онда се у томе није успело.

Иако мали по обиму, свега осамнаест чланова који нису могли да заузму ни четири куцане стране, предлог закона има амбициозан циљ. По њему би свака организација или удружење у Србији, која се претежно финансира из иностранства, морала да се упише у регистар агената страног утицаја који би водило Министарство правде и који би био јавно доступан. Међутим, да ту не буде крај, свако јавно иступање чланова тих организација и сваки материјал који поделе морали би имати ознаку

да је у питању организација уписана у регистар агената страног утицаја. Најзад, какав би то био закон без казnenих одредби, па је тако предвиђена новчана казна до два милиона динара за сваку организацију која не поштује овај закон. Одговорна лица у тим организацијама би у случају прекршаја морала да издвоје до 200.000 динара.

Ђорђе Комленски, народни посланик Покрета социјалиста и један од предлагача овог закона, инсистира да је читава његова поента у томе да се грађанима омогући пуна информација о мотивима појединих учесника политичког живота.

„Овај регистар ће омогућити грађанима да имају реалнију слику о нечијим ставовима. Сутра када до њих дође брошура или прочитају изјаву некога из невладине организације, они ће знати да ли је то организација која то говори и ради по својој вољи или то раде по пројектном задатку. То би служило као репер на основу кога грађани могу да процене веродостојност нечијих аргумената“, каже Комленски за НИН.

На констатацију да су информације о невладиним организацијама и данас јавно доступне, те да је лако доћи до података о изворима финансирања, Комленски истиче да се не може очекивати од просечног грађанина да одлази на интернет странице организација, као и на страницу Агенције за привредне регистре да би се упознао са детаљима о нечијем раду.

Жигосање „страних плаћеника“

А осим што има за циљ да „олакша“ грађанима да дођу до информација о организацијама цивилног друштва, закон истовремено даје и драгоцен допринос теоријском утемљењу појма „агент страног утицаја“. Укратко, под страним агентом се подразумева свака организација која се претежно финансира из иностранства, а под „претежно“ се мисли на више од пола буџета у претходној календарској години. Под „страни“ се мисли на све иностране Владе, организације или појединце, на изглед без дискриминације. Међутим, када се погледа образложење закона, које је саставни део документа који је поднет скупштини, види се да нису баш сви страни агенти поједнако страни.

„Разлог за доношење закона јесте повећање транспарентности рада удружења тј. непрофитних организација,

ТАНЈУГ

Циљ је да се скрене пажња јавности са побуне грађана који траже одговорност за корупцију и институционални колапс који је довео до смрти 15 људи, наводи Раша Недељков

с обзиром на поражавајућу чињеницу да у Србији постоје и несметано делују удружења грађана која отворено раде против државних и националних интереса Србије. Свима је јасно да је њихов примарни циљ темељна и потпуна дестабилизација државе како би Србија била приморана да призна тзв. „независност Косова“, пристане на гашење Републике Српске и придружи се колективном лудилу глобалног Запада уводећи санкције Русији и промени пријатељске односе према Кини, Белорусији, Куби, Венецуели... али и бројним другим слободним државама и народима света“, стоји у образложењу.

Овако постављено, проистиче да она земља која би, примера ради, платила некој организацији да се залаже за продуживање сарадње са Русијом или Кином, не би потпадала под строге критеријуме закона. Али још важније, образложење открива праву суштину овог законског предлога, а то је жаљење што „у Србији постоје и несметано делују“ нека удружења грађана која отворено делују „против националних интереса Србије“. Наравно, национални интереси се у овом контексту користе као синоним за политичке ставове Александра Вулина и његовог окружења. А ако већ морају да се толеришу те организације, уместо да се њихови чланови позатварају и про-

терају, како то раде у неким срећнијим друштвима, онда барем да их жигосу као стране агенте.

Закон по последњој моди

Иако властодршци о Србији воле да размишљају као о регионалном лидеру, када је оснивање регистра за стране агенте у питању, поприлично већ каскамо. У последње две године, чак седам европских земаља је усвојило или планира да усвоји врло сличне законе. Можда највише прашине подигла је намера проруске парламентарне већине у Грузији да усвоји овај закон. Први покушај је био у марту ове године, али су масовне демонстрације приморале странку „Грузијски сан“ да се тактички повуче. Ипак, у мају им је успело да уз козметичке промене, заобилазећи вето председнице, усвоје у парламенту закон који ће све медије и организације који примају новац из иностранства третирати као промотере стране силе. Наравно, ово није могло да прође без реакције ЕУ, имајући у виду да Грузија има статус кандидата. И док су Грузијци чекали да виде колико ће их коштати закон о агентима, грузијска власт је пресекла агонију – самоиницијативно су увели мораторијум на евроинтеграције до 2028. године.

А чак ни пуноправно чланство у

ЕУ није громобран против одмазде из Брисела, што је на својој кожи искусила Мађарска, која је у децембру прошле године усвојила Закон о одбрани националног суверенитета који омогућава властима темељнију контролу организација које примају новац из иностранства. Међутим, Европска комисија је у октобру ове године поднела тужбу против Мађарске Суду ЕУ, сматрајући да је тај закон противан праву Уније. Сличним путем, по свему судећи, кренула је и Словачка, која такође планира усвајање сличног закона.

Александар Вулин не би могао чак ни у скученим оквирима „српског света“ да се похвали да је први покренуо ову тему – још у септембру прошле године Влада Републике Српске је усвојила Предлог закона о посебном регистру и јавности рада непрофитних организација. Окружење око Милорада Додика деловало је непоколебљиво

Овај закон је само још једна у низу мера усмерених на слободу грађана, као и сужавање простора за њихово удруживање, истиче Јована Спремо

у намери да закон усвоје у Скупштини, али су у мају ове године напрасно попустили и повукли га на дораду. Да би радо видели сличан закон и у свом законодавству, ових дана чује се и из просрпске коалиције „За будућност Црне Горе“, која чини део владајуће већине у Подгорици. Ипак, тек је то на дугом штапу, имајући у виду да се остатак владајуће коалиције оштро противи томе, као и највећи део опозиције.

Покушај скретања пажње

За сада, српски Закон о посебном регистру агената страног утицаја је само у фази предлога, без икаквих гаранција да би могао да буде усвојен. Упитан о закону, председник Србије Александар Вучић је недавно намерно одговорио неодређено, рекавши да је то предлозила једна странка, а не Влада Србије.

„Да је Влада хтела, она би га предложила. Али биће расправе о закону, па ће бити јасно људима како ће ко да се постави“, казао је Вучић.

Раша Недељков, програмски директор организације ЦРТА, каже за НИН да овај скандалозан закон види као покушај дистракције са кључне околности у овом тренутку.

„Циљ је да се скрене пажња јавности са побуне грађана који траже одговорност за корупцију и институционални колапс који је довео до смрти 15 људи“, наводи Недељков.

А ако би у једном тренутку и био усвојен, овај закон би несумњиво био још једна препрека евроинтеграцијама, што и сами аутори закона не крију. Наиме, сваки закон који се усваја у Србији мора да садржи и изјаву о томе како се усклађује са правом ЕУ, имајући у виду да Србија има статус кандидата. То поље су аутори закона намерно оставили празним тврдећи у образложењу да је „Србија суверена држава која није, нити ће икада бити чланица ЕУ“.

Ово и на техничком нивоу дискредитује закон, сматра Јована Спремо из Комитета правника за људска права ЈУКОМ.

„Овај закон је само још једна у низу мера усмерених на слободу грађана, као и сужавање простора за њихово удруживање. Он долази у моменту када пуна пажња јавности треба да буде на протестима и репресији над грађанима и активистима који покушавају да користе једини демократски канал који им је на располагању – а то је грађанска непослушност. Сам предлог, иако тако наводи, није по угледу на стално помињани ФАРА амерички закон, него је копија руске верзије тог закона који за основни циљ има гушење слободе удруживања и изражавања. Такође, закон је технички мањкав будући да не нуди образложење да ли је и на који начин у складу са правним тековинама ЕУ, што је неопходно у земљама кандидатима за чланство, већ управо супротно – образложење истиче да Србија никада неће бити чланица ЕУ“, закључује Спремо.

КАКО СЕ ТО РАДИ У СВЕТУ

Сличности и разлике са ФАРА законом

У свим земљама у којима се **предлаже овај закон, укључујући и Србију, аутори се позивају на амерички ФАРА закон из 1938. године, који је усвојен како би се стало на пут нацистичкој пропаганди. Ипак, ако и јесте америчка рецептура, узор је у Кремљу. Повратак Владемира Путина на председничку функцију 2012. године, након што је четири године одморио на премијерској, био је праћен масовним грађанским демонстрацијама због изборних мањкавости и урушавања демократских стандарда. Убрзо је руска Дума усвојила Закон о страним агентима који је моделирала према америчком ФАРА закону.**

На папиру, два закона су доста слична – оба подразумевају формирање регистра организација и појединаца који добијају новац из иностранства, као и обавезу да се њихово политичко деловање видно означи. Међутим, сличности ту престају. Американци су закон примењивали до средине шездесетих година прошлог века, али је по завршетку ере макартизма убрзо изгубио на популарности. Од 1965. године до 2015. го-

дине, свега је седам пута на основу њега покренут поступак, па су многи заборавили да постоји. Руси, с друге стране, свој закон нису штедели. Од усвајања су кренули са применом, а убрзо су његове одредбе постале снажна полуга притиска на цивилни сектор. Наравно, на удару су се најпре нашле оне организације које су се бавиле питањима демократије и владавине права, а велики број њих је последњих година престао са радом.

У међувремену, тачније од 2016. године када су се појавиле сумње да се Русија мешала у изборни процес у САД, Американци су се сетили свог ФАРА закона и за последњих осам година га више користили него у претходних педесет. Тако су, примера ради, руски медији РТ и Спутњик, али и кинески, агенција Синхуа и ЦГТН морали да се региструју као страни агенти. А баш због тога што је закон поново почео масовно да се користи, у америчким правничким круговима су се појавиле критике на рачун његових непрецизних формулација и широких одредби које могу да буду злоупотребљене. Таквих резерви, наизглед, у Русији немају.